

*Lapă de at Alexandru
prof univ.*

CULTURA CREȘTINĂ

REVISTĂ LUNARĂ.

Anul XIII.

Aprilie 1924

Nr. 4.

SUMARU.

ACTUALITĂȚI: Dr. VICTOR MACAVEIU: Pe marginea unei cărți!

PAGINI DE ISTORIE: Pr. AL. LUDOVIC FAUTU. Sfântul Nichita Remesianul în istoriografia noastră.

INSEMNĂRI: Concordatul. (Tellus).

RUBRICA HOMILETICĂ: x.: Predică pe Dumineca Floriilor. — I. C.: Predică de sf. Paști. — Prof. Iuliu Maior: Predică pe Dumineca Tomei.

CARȚI: Tellus: Din viețile sfinților. — Dr. C. Suceiu. Dări de seamă. — Dr. I. C. Sfântul Iosafat.

Bla j.

Tipografia Seminariului teologic gr.-cat.

Prețul acestui număr: 12 Lei.

Cultura Creștină

apare lunar.

<p>ABONAMENTUL:</p> <p>Pe un an 100 lei.</p> <p>Pe șase luni 50 lei.</p>	<p>Redacția și Administrația Blaj (Transilvania).</p>
--	---

Comitetul de editură și redacție

Dr. Ioan Bălan, Dr. George Bob, Ioan Boroș, Dr. Nicolae Brînzeu, Dr. Alexandru Ciplea, Dr. Ioan Coltor, Dr. Elie Dăianu, Dr. Ioan Ferenc, Dr. Anton Gabor, Dr. Ioan Georgescu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Tit Malaiu, Dr. Dumitru Manu, Dr. Isidor Marcu, Dr. Ioan Marianescu, Dr. Gheorghe Miculaș, Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Zenovie Păclișanu, Dr. Grigorie Pop, Septimiu Popa, Dr. Iacob Radu, Ștefan Roșianu, Dr. Ioan Sâmpăleanu, Dr. Augustin Tatar.

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Administrația:
Blaj (Transilvania).

Abonamentul:
Pe an . . . 100 lei.
Pe șase luni. 50 lei.

Redactor responsabil:
Dr. Victor Macaveiu
BLAJ.

Actualități.

Pe marginea unei cărți.

(II).

— Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului Român, de *Dr. O. Ghibu*, Cluj 1924, pag. 304, prețul 80 Lei. —

Intr'un articol al acestei reviste (Nr. 3—1924) am examinat cartea Dlui O. Ghibu, în partea sa, cea mai amplă și mai dezvoltată, carea privește catolicismul unguresc, situația lui din trecut și de astăzi.

Di Ghibu însă atinge, atât în *Introducerea*, cât și în *Înceerea* cărții sale, și problema, mai palpitantă pentru noi, problema noastră confesională, problema *unirii religioase din sinul neamului nostru*. Ba, D-Sa se gândește și mai departe și consideră *posibilă rezolvirea definitivă* a problemei catolicismului unguresc numai *în legătură* cu o rezolvire integrală a problemei religioase din întreagă România.

* * *

Vom recunoaște, întru adevăr, că problema aceasta a unirii religioase în sinul neamului nostru preocupă cu ardoare mințile tuturor bunilor Români, începând mai ales dela anul unirii politice, 1918, încoace. Ideia acestei uniri revine cu orice ocazie, fie în conversațiuni particulare, fie în discuții publice.

Și vom mai recunoaște, că această idee, deși preocupă pe toată lumea, totuși, ni-se pare, că încă nu a fost pusă în discuție în toată *amplarea ei* — și adaug în acelaș timp, deși pare un paradox: în *toată simplitatea ei!* — Vom spune chiar, că cei ce discută ideea, nu au preconizat încă limpede nici temelia unei discuții serioase, științifice.

Unii socotesc, că pot să opereze, în favorul acestei uniri, cu fraze goale, și resuflate, alții sunt de credința, că se poate forța, cu mijloace violente, cu punerea în prospect de avantagii materiale și personale, o defecționare a părții mai puțin numeroase, pentru a o face să treacă la biserica majorității românești. — Ni-s'a dat chiar să auzim cazul concret, că un episcop în plină publicitate, cu prilejul repartizării unui pășunat sătesc, clasifica vacile sătenilor după confesiunea proprietarilor lor, în vaci ortodoxe și vaci unite! — Să nu vorbim de micii satrapi: unii secretari comunali, vigili silvici, plutonieri, agronomi regionali etc., cari cred, că își pot permite, să rezoalve problema mare confesională, prin mijloace de persuasiune din cele mai perverse, de cari pot ei dispune! Chiar legile țării par a fi devenit ortodoxe, judecând după chipul, cum ni-se aplică p. R. Agrară etc.

Este deci un mare merit al Dlui O. Ghibu, că a încercat, a avut curajul să pună chestiunea aceasta la un punct, de mâncare, asupra căruia cred, că se poate discuta, preconizând o soluție carea, limpezită de unele contradicții, ar putea să întrunească într'o zi consentimentul ambelor biserici românești ¹⁾.

* * *

Care este această soluție?

Regret, că nu am urmărit dela început tot ce a scris Dl Ghibu și prin coloanele gazetelor, în această chestiune. Sunt deci nevoit să mă referesc numai la aceea, ce găsesc în cartea ce o am înaintea mea.

Iată deci soluția, ce o găsim pe pag. 274—5, a cărții Dlui Ghibu:

„Singura modalitate practică, prin care se poate rezolvi definitiv chestiunea catolicismului unguresc din România și chestiunea renașterii religioase a cetățenilor ei,.. este: crearea în România a unui puternic centru propriu de viață religioasă pentru toți creștinii „catolici“ ²⁾, orientali și occidentali. Cu alte

¹⁾ Fie, că Dl Ghibu nu a îndrăznit să pună chestiunea și mai pe față, și mai limpede, de cât cum a pus-o, fie că DSA însuși nu este lămurit asupra tuturor detaliurilor chestiunii, cert este, că la un moment dat, în urma scriselor sale, Dl Ghibu s'a găsit în ciudata situație a celui ce vrea să împace pe 2 inși, cari se bat: ortodoxii au început să-l învinuiască de *catolicism*, uniții de *ultraortodoxism*! ori de *nesinceritate*!

²⁾ Mai la începutul cărții, Dl Ghibu lămurește aceea ce înțelege DSA sub acest »catolicism«. — Pentru cititorii noștri, această lămurire nu prezintă interes deosebit!

cuvinte, după convingerea mea, singura soluție este: *înființarea unui patriarhat românesc care, adunând, pe de o parte, supt un singur păstor pe toți Românii, pe de altă parte punându-se în legături canonice cu întreaga Biserică creștină universală, răsăriteană și apuseană, să fie tot odată organul de viață al întregului catolicism de ambele rituri, împăcând în mod drept, creștinesc și unitar și exigențele de ordin religios și pe cele de ordin cetățenesc, pe care țara noastră, în noua ei situație, este în drept să le pretindă dela Biserică.*

„Patriarhului i-s'ar asigura autonomia necesară...”

„Patriarhul român ar fi supremul șef religios al ambelor rituri, grec și latin, din România și ar fi cu Roma în aceeaș comunitate religioasă în care a fost până acuma numai cu Constantinopolul, păstrându-și independența ierarhică față de ambele aceste vechi centre ale Bisericii creștine. Patriarhia română s'ar înșirui alături de cele cinci patriarhate istorice: Roma, Constantinopol, Ierusalim, Antiohia și Alexandria, — păstrând cu ele legătura de unitate spirituală, precum și alte legături religioase în măsura în care le va simți utilitatea“.

* * *

Mă opresc aci, în reproducerea textului Dlui O. Ghibu. Pentrucă, din motive, pe cari mă mărginesc a le schița numai, nu putem admite alternativa ce urmează:

„Dacă Roma n'ar înțelege nobleța și însemnătatea gestului nostru, — dacă ea nu ar face absolut totul, ca să ne putem regăsi în cadrul Bisericii universale locul, care ni-se cuvine, în conformitate cu spiritul veritabil al creștinismului, cu tradiția noastră istorică, cu situația noastră de astăzi, și cu misiunea noastră din viitor — atunci Românilor nu le rămâne alta, decât să declare rupte pecețile puse la 1698...” etc.

Pentru această alternativă, pe care ne-ar pune-o ori cine, nu numai Dl Ghibu, avem un singur răspuns, precis și hotărât.

Să fie convins ori-cine, nu numai Dl Ghibu, cum toată biserica românească unită este convinsă, din întregul decurs al istoriei Românilor uniți, că Roma va face și pe viitor *tot ce îi este cu putință*, pentru a respecta tradiția noastră istorică, cea genuină românească, spiritul veritabil al creștinismului, că ea nu va fi mai mașteră cu noi, în promovarea misiunii neamului nostru din viitor, precum a fost în trecut față de toate

neamurile — nu numai cele puternice —, ci, mai ales, față de cele nenorocite, ca Boemii ori Irlandezii de până ieri!..

Și de ce nu aș adauge aici, că tocmai această adâncă convingere, întemeiată pe experiența alor 200 de ani, constituie razimul de rezistență al preoțimei noastre, al mirenilor noștri (vezi: declarația dela Târgul-Mureș!), a poporului nostru, în potriva calumniilor, a șicanelor, chiar a prigoanelor, ce le îndreaptă în potriva noastră, aceia, cari nici odată nu vor fi în stare să ne arete, că ortodoxia Bizanțului ori a Moscovei, ori chiar a Belgradului și Atenei *s'a identificat ori se va identifica vreodată cu aspirațiile, cu idealurile neamului românesc!*

* * *

Să revenim însă după această scurtă paranteză, la soluția Dlui Ghibu: *înființarea unui patriarhat românesc, șeful ambelor rituri, cu întreitul scop:*

1., de a face să înceteze legăturile directe ale *catolicismului unguresc* cu Roma, create „din motive mai mult politice și egoist-materialiste, decât propriu zis religioase“;

2., pentru a se reveni, la *unitatea religioasă* a întregului Româniism, și, în urmă,

3., pentru „a face cu puțință poporului român ca să profite și pe teren religios, dela acel Apus, în special latin, spre care și-a îndreptat dela un timp încoace întreaga lui orientare și culturală și politică și economică“.

Reținem, întâiu de toate, constatarea justă despre fericita orientare spre apus a neamului nostru sub raporturile vieții strict culturale și materiale.

Ne oprim asupra profitului pe teren religios, ce îl putem avea dela acel Apus, „în special latin“. — Nu știm dacă Dl Ghibu accentuând apusul *latin*, s'a gândit aci la cele mai proaspete aberațiuni ale acelora, cari cred, că renașterea religioasă a poporului nostru poate să vină prin teologii trimiși pentru studii la *Oxfordul* anglicanilor ori la *Lipsca* protestanților, prin IMOA ori prin IWOA! — Cazul dela „Cuibul cu barza“, posterior apariției cărții Dlui Ghibu, este deplin edificator sub acest raport. — Dela Oxford și dela Lipsca nu ne va veni, de cât spiritul criticismului și al negațiunii, spiritul *individualismului exagerat*, care a dus mai ales în Apusul *ne-latin*, la constituirea sutelor de secte. Or, *luxul existenței atâtor secte* și-l poate permite doar America și Anglia, dar nu și-l poate permite neamul românesc, dornic de *a-și reface unitatea*.

religioasă. Pe țarina sufletului românesc, latin și oriental, încălzit de soarele de Sud, nu poate să se desvolte planta de Nord, *exotică*, a Protestantismului și Anglicanismului!

Și atunci rămâne *Apusul latin*: neamul Francezilor, al Spaniolilor, chiar a unora dintre Germanii (Bavarezii, Tirolezii, Austriacii!) Slavii sudici (Croații și Slovenii!), cari toți au comunitatea religioasă cu Roma, cari toți au *aceleași sfinte taine* ca și noi, aceeaș preoție sacramentală cu ceremonii, cari au evoluat *din sursa comună* a creștinismului apostolic, din aceeaș sursă, din care a răsărit și s'a desvoltat și ritul bizantin, pe care la un moment al istoriei l-a adoptat și neamul românesc „naționalizându-l” prin limba sa. Rămâne acest Apus religio-latin, cu *aceleași* principii de interpretare ale sfintei scripturi, cu *acelaș* dublu izvor al Destăinuirii dumnezeești, (Scriptura și Tradiția sau Predania), pe care îl posedă și recunoaște și Biserica ortodoxă. Cătră acest Apus s'au îndreptat în trecut un Petru Moghilă și alți mari teologi al ortodoxiei!

Nici nu îndrănesc să mă gândesc la *măreța perspectivă* culturală și religioasă, ce s'ar deschide neamului nostru, pe urma legăturilor bisericești cu Apusul latin. Atâtea școli de teologie, atâtea mănăstiri ni-s'ar deschide, raporturi sufletești cu atâția oameni mari s'ar iniția și închegea, cari ne-ar fi de *imens folos chiar sub raportul național și patriotic*.

* * *

Chestiunea Patriarhatului românesc, care ar tăia legăturile „de ordin mai mult politic și egoist-materialiste” ale catolicismului unguresc, și care ar aduce cu sine restabilirea unității noastre religioase, — credem că, din partea Romei, nu ar întimpina nici o greutate.

În afară de recunoașterea celor 4 puncte — *Filioque*, *Purgatorul*, *Pâinea azimă sau dospită* și *Primatul papal* —, dintre cari primele 3, mai ales, sunt de un ordin așa de speculativ, încât ele întru nimic nu alterează manifestarea externă a credinței, nici a practicei religioase! — nu există alt punct de diferență dogmatică între ortodoxi și catolici.

Dar și chestiunea acestor patru puncte trebuie considerată în lumina ei adevărată; căci ele nu sunt, de cât *tot atâtea pretexte*, pe cari acum 10 secole le-au invocat câțiva Greci („Romei”), pentru ca să-și justifice ruptura lor de biserica adevărată a Romanilor. Și, dacă noi vom cerceta scrierile bisericii ortodoxe, dacă vom cerceta cărțile ei bisericești, pe cari

le folosește și astăzi — așa cum au făcut acest lucru călugării mănăstirii din Blaj, autorii cărțicei „*Flosculus veritatis*“, acum 150 de ani — vom găsi, că „schisma“ nu a îndrăsnit să șteargă de acolo urmele și dovezile ortodoxiei catolice sau ale catolicismului ortodox.

* * *

Mai grea poate să pară *chestiunea primatului papal și a infalibilității*.

Or, teologul ortodox, care fără de preocupare, va examina atât doctrina catolică genuină a primatului, cât și cea-laltă, a infalibilității, în lumina interpretării teoretice și practice, ce s'a dat și se dă din partea catolicilor acestor două dogme, cel ce va cerceta nepărtinitor *mărturia sfinților Părinți, mărturia istoriei*, chiar a primelor veacuri creștine, privitoare la primatul episcopatului din Roma, cel ce va examina *îngrădirile*¹⁾ legate de atribuția infalibilității etc., acela va înțelege, că lumea a încercat să facă o mare sperietoare din ambele aceste definiții dogmatice, cari privesc pe episcopul Romei!

* * *

Dar să revenim la Patriarhul românesc!

El va trebui să recunoască directiva de credință și morală, directiva religioasă și bisericească — și *numai aceasta!* — a Scaunului dela Roma, așa cum o recunosc toți ierarhii de azi ai bisericii catolice. Așa cum au recunoscut-o în primele 10 veacuri creștine toți sfinții Părinți, toate săboarele ecumenice, toți patriarhii dela Constantinopol, începând cu sf. Ioan Gură-de-aur până la sf. Flavian, și chiar până la Foție!

De aci încolo, fiind vorba mai ales de biserica orientală, credem, că s'ar da Patriarhului nostru toată latitudinea, ca să-și aranjeze biserica după buna sa chibzuială, cu săborul ei, cu autonomia ei; el va fi supremul diriguitor al ritualului și ceremoniilor din biserica sa, șeful ierarhic al episcopilor de

¹⁾ Reproducem aci în text românesc partea principală a definiției dogmatice despre infalibilitate: »Pontifcele Roman, când vorbește din Catedră, adică atunci, când împlinindu-și datoria de păstor și învățător al tuturor creștinilor, definește cu autoritatea sa apostolică supremă, o învățătură de credință ori de morală, carea trebuie ținută de întreagă biserica, prin azistența divină, promisă lui în fericitul Petru, se bucură de aceea infalibilitate, cu care (infalibilitate) dumnezeescul Răscumpărător voi să fie nzestrată biserica sa în definirea învățăturii de credință și de morală«. — Textul întreg și în original, se poate găsi, în ori care Dogmatică catolică.

ambele rituri din țara noastră, în cadrele vechilor pravile și orânduiri bisericești, etc.

Să mai vorbim despre privilegiile și distincții, legate de persoana patriarhului tuturor Românilor? — credem, că e de prisos!

* * *

Ne mai oprim asupra celor 2 fraze din soluția Dlui O. Ghibu, despre „legăturile canonice“ ale Patriarhatului românesc cu întreaga Biserică creștină universală, răsăriteană și apuseană“, și despre „independența lui ierarhică“ față de Roma și față de Constantinopol.

Or, în ce privește „independența ierarhică“ față de Roma, am arătat mai sus, întru cât și în ce sens, ea poate, ori nu poate fi admisă.

Iar o „comunitate religioasă“, atît cu Roma cît și cu Constantinopolul, „legături canonice cu întreagă biserica creștină universală, răsăriteană și apuseană“, a Patriarhatului românesc, trebuie să aibă, ca suposiție, restabilirea comunității, reluarea de legături canonice *nu numai* între Patriarhatul românesc de o parte, Roma și Constantinopol de altă parte: este nevoie și este logic, ca mai întâiu să-și fi dat mâna și Roma, și Constantinopolul, și Ierusalimul, poate și Canterbury-ul, restabilindu-se mai întâiu unitatea credinții în întreagă biserica lui Hristos, și abia atunci, chestiunea comunității religioase, „chestiunea legăturilor canonice“ ale Patriarhatului nostru va fi o chestiune integral rezolvată.

Până atunci însă, în mintea mea, și în a ori-cărui bun Român se pune *întrebarea mare*:

Va continua neamul românesc, va continua biserica majorității acestui neam, să rămână tot un apendice al Constantinopolului, (bietul Constantinopol!) ori al Moscovei, fără de inițiativă proprie, o biserică robită politicianismului, o biserică, carea vede dușmanul său cel mai mare în sora sa unită cu Roma? Biserica majorității acestui neam nu va accepta și ea orientarea, ce-a dat-o neamului, sub raportul politic, cultural și economic, marele răsboiu al întregirii hotarelor, lepădându-se și rupând legătura *unui fatal destin*, care a aruncat-o în brațele molocului Bizantin ori Moscovit?

Ori, doară, sub impulsivitatea sângelui latin, sub impulsivitatea pildei ce am dat-o noi, cei ce acum 200 de ani, am reluat legăturile religioase cu Apusul, totuși se vor hotări,

într'o zi oare-care, acei ce conduc destinele bisericii ortodoxe române, ca să fie cei dintâiu, cari se vor apropia pentru refacerea unității bisericii lui Hristos, de marele centru religios al tuturor fraților noștri de origină romană, subscriind înșiși un Manifest, la fel cu cel dela 1698: „Judecând schimbarea acestei lumii... ne unim cu biserica Romei... Inșă într'acest chip ne unim... eum pe noi și rămășițele noastre din obiceiul Bisericii noastre a Răsăritului să nu ne clătească. Ci toate ceremoniile, serbătorile, posturile, cum până acum, așa și de acum înainte să fim slobozi a le ținea"... șcl.

* * *

Câteva cuvinte încă de încheiere.

În cel mai proaspet număr (pe Ian.—Febr. 1924) al „Convorbirilor Literare“, găsesc la „Cronica bisericească“, un admirabil articol al Dlui S. Mehedinți: „Unirea bisericelor române“, din care reținem constatarea, că pentru noi Români, problema unirii religioase este *mai grabnică decât pentru toți ceilalți creștini...*, că un neam nu poate fi înălțat, decât pornind dela tradițiile sale proprii, — aceste mai ales fiind vorba de religia lui.

Or, mi-se pare, că noi uniții cu Roma, am păstrat, întreaga această tradiție a neamului nostru, și am păstrat-o cu aprobarea și privegherea Romei, am păstrat întreg creștinismul de astăzi, am reținut „fumul de tămâie, mâna care binecuvântă din altar“ — dar am adaus, prin legătura cu Roma, o altă tradiție: a culturii, a civilizației apusene, atât cât ne-au îngăduit vremile de luptă cu dușmanul naționalității noastre, luptă, care a început tocmai, ca o binecuvântată consecință a unirii cu Roma, al cărei celdintâiu apostol a fost, vlădica unit Inochentie, în fruntea căreia au stat toți arhieriei noștri până în zilele anilor noștri de triumf.

Scriu aceste șire, numai *ca un ecou* al constatărilor Dlui prof. S. Mehedinți. — Și mai adaug ceva, rugând pe Dl S. Mehedinți, să-și aducă aminte totdeauna de următoarea făgăduială a noastră, să o spună la toată lumea:

În ziua, când se va realiza unirea noastră religioasă, alătura de toți frații din Apus, noi, clericii bisericii unite, dela Mitropolit până la ultimul preot dela sate, vom fi mulțumiți să ni-se dea slujba ultimului sacristan (crîsnic) în templele neamului românesc, având deplina mulțumire în convingerea, că și acolo slujim tot neamului românesc!

Dr. VICTOR MACAVEIU.

Pagini de istorie.

Sfântul Nichita Remesianul în istoriografia noastră.

De când distinsul și mult apreciatul nostru arheolog, D. Vasile Pârvan, în prețioasa Dsale contribuție la lămurirea originilor creștinismului nostru, (Vasile Pârvan: Contribuții epigrafice la istoria Creștinismului daco-roman. București. Socec, 1911), enunțase ipoteza unui apostolat al sfântului Nichita episcop de Remesiana, între Daco-Romanii dela Nordul Dunării, această afirmațiune a Dsale, sprijinită de altfel pe interesante considerațiuni limbistice și arheologice, deveni la istoricii noștri o adevărată teză, pe deplin dovedită. Lucrul nu stă însă tocmai așa. Dacă sf. Nichita de Remesiana poate fi considerat ca cel mai de seamă apostol și încreștinător al nostru, un apostolat al lui la stânga Dunării, în Dacia Traiană, e greu de dovedit.

Vom vedea cum s'a scris la noi despre acest însemnat bărbat, al începuturilor noastre istorice.

În genere, la noi s'a scris puțin despre sf. Nichita; bine, și mai puțin. Abia după scrierea Dlui Pârvan a devenit mai cunoscut. D-sa i-a dat mai mare atențiune. Nici Xenopol, nici D. Iorga, nici chiar reposatul Dimitrie Onciul, de altfel mare autoritate în chestiuni de istorie veche bisericească, nu i-au dat o atențiune deosebită. Iar alții mai mici, nu e mirare dacă, în necunoașterea izvoarelor de mână întâi, au căzut referitor la el în multe și regretabile greșeli.

NOTA. Cel dintâi, deși nu de al nostru, dar pe pământul nostru, care s'a ocupat de sf. Nichita, a fost un Iezuit din Cluj. P. Iosef Fekete, care în 1750, cu ocazia promovării de doctori a unor tineri dela Universitatea lor din Cluj, publică o mică lucrare despre sf. Nichita, episcopul Dacilor, pe cari Părintele îi socotește drept strămoși ai Ungurilor. În 11 capitole scurte tratează despre viața și faptele sf-lui Nichita, tot ce a putut culege cu repezeală din unii autori. Valoarea cărțiței, deși e cam rară, nu este mare. Autorul tradează o completă neorientare geografică cu privire la împărțirea provinciilor dunărene pe vremea sf-lui Nichita. După el Dacia Ripensis ar fi Muntenia. Dacia Transalpina-Moldova și Dacia Mediterranea Transilvania. Autorul e de părerea, că sf. Nichita ar fi fost Got de origine, dar născut în Dacia: «ex Dacia oriundus, gente Gothus, patria Nysus, civis et episcopus Daciae Romatianus» p. 12 o. c., dintre cari prima e o afirmațiune de totul neîntemeiată. Deosebește însă foarte corect între sf. Nichita al nostru episcop de Remesiana, și între Nichita Gotul și mar-

titul de pe vremea lui Atanaric, ceea ce n'au făcut-o mulți istoriografi de ai noștri de mai târziu. P. Fekete ne mai spune și despre pretenia sf-lui Nichita cu sf. Paulin de Nola; despre cele două călătorii a lui în Italia, la Nola și Roma, a căror scop ar fi fost, după autor, să ceară sfaturi și sprijin dela Papa pentru apostolatul său din Dacia. Vorbind despre teritoriile încreștinate de sf. Nichita, ajunge la concluzii fantastice: apostolatul lui s'ar fi extins la teritoriul ambelor Dacii, ambelor Mesii, la Transilvania, Muntenia, Moldova, ba chiar și la Moscovia Orientală, unde crede el că poate găsi munții »Rifei«, după el identici cu »alpii Sarmatici« p. 30 o. c. Evident, că o atare părere aparține lumii legendelor, și nu e sprijinită pe nici un temei istoric. Asemenea-și tradează autorul neorientarea-i geografică trasând astfel calea, pe care s'a rentors sf. Nichita dela Nola: (Nola-Otranto-Tessalonic-Filippi)-Varna-Tomi-Bulgaria-Serbia-Muntenia-Ardeal iar în Serbia, la Scupi, despre care spune Paulin, că era »patriae propinquos«: A. mai cunoaște după Timont (Imag. Hung.) și confuzia răspândită de Pagi (Baronius Ann. VI. adnot. V.), că sf. Nichita ar fi înființat o mănăstire cu patru biserici, unde se slujia în patru limbi, știre repetată după Benkö, cum se vede, și de istoriografi români, care știre se referă însă la sf. Teodosie Chinoviarcul, despre carele ne spune Teodor, episcop de Petra, (sec. VI), că adăposti în mănăstirea sa de lângă Ierusalim, și călugări Bessii din cei încreștinați de sf. Nichita, cărora le permise să slujească și în limba lor proprie. (Cf. Usener, Der hl. Theodosius, Leipzig, 1890 p. 45). Tot o asemenea legendă e și versiunea, că sf. Nichita ar fi întemeiat episcopia Milcoviei și a Argeșului (la autor Argensis = Alba-Iulia), știre neconfirmată nouă de nici un document istoric. Despre moartea sf. Nichita P. Fekete știe numai ce se spune la 7 Ianuarie în Martirologiul Roman revizuit de Baronius: »In Dacia, Sancti Nicetae episcopi, qui feras et barbaras gentes, Evangelii praedicatione, mites reddidit et mansuetas.

Lucrarea P. Fekete, deși fără de o valoare istorică mai însemnată, rămâne totuș o interesantă încercare de a face cunoscut pēla mijlocul sec. XVIII. pe acest mare episcop al Dacilor din sec. al IV—V.

Dintre istoriografi noștri cel dintâi, pe cât știm, care a remarcat în mod deosebit persoana sf. Nichita de Remesiana a fost *nemuritorul Șincai*. În *Cronica* sa (ed. 2. București, 1886. p. 109), la anul 397, se ocupă pe scurt, dar foarte judicios, de el. Un deosebit merit a lui Șincai este, că a știut deosebi clar pe sf. Nichita Remesianul, de Gotul și martirul. Despre sf. Nichita de Remesiana, zice Șincai trebuie știut întâi: că a fost episcopul Remesianeii, cetății Dachiei de mijloc; a doua: că a fost om foarte învățat; a treia: că a fost născut în Remesiana și drept aceea diaoș (neaoș) Român; a patra: voiu arăta, zice el, pre ce neamuri le-a dumerit și învățat legea creștină“. Apoi aduce argumente pentru dovedirea afirmațiunilor sale.

Că sf. Nichita a fost episcop de Remesiana, zice Șincai, ne-o spune sf. Paulin de Nola și Ghenadie de Marsilia. E de

notat însă, că Paulin nu amintește nicăiri locul de reședință a sf. Nichita, ci spune numai, că patria lui a fost aproape de Seupi (Üszküb în Serbia); „venis et Scupos patriae propinquos Dardanus hospes“ (cf. Hartel: C. S. E. L. t. 29. carmen XVII. v. 195); de unde ne vine a crede, că Șincai nu consultă pe Paulin în original, ci numai citat la Le Quien: Oriens Christianus. Cât despre mărturia lui Ghenadie e interesantă observația lui Șincai: „Pagubă că n'a spus Ghenadie în ce limbă a scris (sf. Nichita), latinește sau grecește“. Pentru noi însă, cari azi cunoaștem operele sf. Nichita, scrise într'o latinească frumoasă, aceasta numai poate fi o problemă. E surprinzătoare preciziunea, cu care localizează Șincai sediul episcopiei de Remesiana: „Remesiana a fost cetatea Daciei de mijloc (mediterană) între Nais și muntele Hem în partea Dardaniei așezată, zidită, dupăcum arată Peutinger și alții“ (Șincai, ibid.).

Că sf. Nichita a fost foarte învățat o arată Șincai din operele ce le-a scris, pe cari însă Șincai, probabil, nu le-a cunoscut.

Părerea sa despre obârșia sf-lui Nichita chiar din Remesiana, unde era episcop, Șincai o întemeiază pe spusele lui Paulin, care zice, că Remesiana era „urbs paterna“ alui Nichita (cf. Hartel. o. c. vv. 55, 187, etc.). Fraza însă, care apare des la Paulin, e dubie. Ea poate însemna și „orașul părinților tăi“ și „orașul unde tu ești părintele tuturor“ (cf. v. 245: Te patrem dicit plaga tota Borrae). Aceasta interpretare mai de pe urmă pare a fi mai verosimilă, deoarece Paulin, de fapt, în întreaga sa poezie îl descrie pe sf. Nichita ca pe un adevărat părinte sufletesc al tuturor din regiunile Dunărene.

În acest ultim caz locul de origine al sf-lui Nichita ar rămânea necunoscut. Cu toate acestea interpretarea contrară, dată și de Șincai și alții, nu e lipsită de o firmă probabilitate, încât putem afirma și noi cu Șincai, că „e cu cale a închide, că sf. Nichita a fost prăsit din partea coloniei lui Traian, cea de Aurelian trecută de-a dreapta Dunării“ (l. c.).

Acelaș cumpăt și judecată sănătoasă o dovedește Șincai și în determinarea regiunilor și popoarelor evanghelizate de sf. Nichita. Activitatea lui de apostol s'a extins la „Dachi, Goți, Bessi, Geți și Sciți sau Huni; între cari Dachii erau cei de Aurelian trecuți în Dachia cea răpoasă (ripensă) și cea de mijloc (mediterană)“; adică locuitorii celor două provincii

Aureliane dela dreapta Dunării. Pe Bessi așîderea îi așează în Hem și Tracia, „de unde, zice el, poate fi că mai târziu au trecut în partea Dachiei vechi, ce se chiamă acum Bugeag și că dela dînșii s'a numit aceasta Bessarabia“ (l. c.). Pe „Geți“ îi explică corect, cu Procopiu, de Goți, iar pe „Șciți“ de Huni.

Șincal mai amintește de cele două călătorii ale sf-lui Nichita în Italia, pe cari le pune cu Baronius și cu Pagi la a. 397 și 401.

Toate acestea ne dovedesc, în Șincal pe istoricul cu spirit critic, care nu se dimitte ușor la exagerări neîntemeiate pe documente, cum au făcut alții înaintea lui și după el.

Petru Maior, al doilea care s'a ocupat dintre ai noștri cu sf. Nichita, nu se arată față de el așa nepreocupat ca Șincal. La P. Maior intră filosofarea proprie și ideile preconcepote în interpretarea știrilor istorice despre sf. Nichita. După el Daco-Romanii au adus creștinismul lor din Italia pe vremea lui Traian. Erau deci de mult creștini, așa că nu puteau fi încreștinați de sf. Nichita abia în sec. IV sau V. Ei, cel mult au ascultat cu plăcere învățăturile lui, ce le împărția barbarilor Goți și Huni.

Las să urmeze aci, în transcriere, întreg pasagiul din „*Istoria Românilor*“ alui P. Maior (Buda, 1813 p. 13) referitor la sf. Nichita:

„Iară oare ajutata ceva sfântul Nichita, fostul înainte preot la Aquileia, după aceea episcop de Romatiana în Dacia, spre a se întoarce României cei preste Dunăre la credința lui Hristos, nu fără cădînță ne putem îndoi. Nice nu se poate vădi aceea cu mărturisirea sfântului Paulin, episcopului dela Nola, carele cu carmăn (poezie) safic a cântat laudele sfântului Nichita. Pentrucă în carmenul acela zice Paulinus, că Schithii, la propovăduirea lui Nichita, se imblânzesc și depun piepturile cele sălbătice, adecă se moaie și se gătesc spre primirea credinței lui Hristos; și Barbarii se învață a resuna în gurile lor numele lui Hristos cu inimă Romană; iară Dachii, adecă României și cei din Dachia Mediterană și cei din Dachia Ripensă, aleargă, adecă ca fiii la părinte, să audă învățătura lui; precum și astăzi creștinii bucuroși aud învățăturile cele pentru mântuirea sufletului. Deschilnire, zisei, iaste aci între statul Românilor și între statul Barbarilor, cari cu propovăduirea lui Nichita sau se gâtea a primi sămânța cuvântului

lui Dumnezeu, sau cei decurând întorși se învăța a vărsa rugăciune către Hristos; iară Românii creștini fiind, auzia cele ce sunt spre a face roduri de viață. Și tocma aceea ce se zice, că Varvarii se învăța a răsuna pe Hristos cu *inimă Romană*, adecă ca și Românii, adeverează, că Dachii cari era într'adevăr Români nu au fost nici din ceata acelor ce se gătea spre primirea credinței, nici dintre aceia ce se învăța rugăciunile. Dreptaceea din cuvintele lui Paulinus nu se adeverează vre-unii dintre Românii cei peste Dunăre să fi fost întorși de sf. Nichita la credința cea creștinească. Mai de a crede e, că Românii cei peste Dunăre, fiindcă nu prea multă vreme după sf. Nichita la dâșii multe episcopii era, cum mai sus am însemnat, toți înainte de apostolia sf-lui Nichita au fost creștini" o. c. p. 13—14.

Aceste sunt răstălmăcirile lui Petru Maior. Că încreștinarea provinciilor Dunărene nu s'a început decât abia după anul 300, este astăzi un lucru constatat și admis de toți istoricii critici, ca de ex. Harnack: *Mission und Ausbreitung des Christentums*, ed. 2., Pârvan, o. c., dar mai ales Jaques Zeiller care, în monumentală sa operă: *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris, de Bocard, 1918, a făcut cercetări amănunțite asupra răspândirii creștinismului în provinciile Dunărene. Iar afirmațiile lui Paulin de Nola, despre convertirea provincialilor din Daciile Aureliane și a Barbarilor invadați acolo, sunt cu mult mai clare, decât să se poată restălmăci. La Maior găsim de altfel și ceva nou: că sf. Nichita Remesianul ar ipodiaconul și, mai târziu, preotul din Aquileja, prietin și tovarăș de călătorie a sf. Ieronim, care îi scrisese și o epistolă (cf. Migne, P. L. XXII. 341—2; sau C. S. E. L. t. 54 p. 31—32), părăsire predilectă a unor istorici italieni, ca de ex. Pagi la Baroni, o. c. Braida o. c. și Liruti, care însă nu se poate dovedi prin nimic și se sprijinește numai pe o simplă bănuială.

Sunt unii istorici (ca de ex. *I. Lupas*), cari cred, că *Șaguna* încă s'a ocupat cu sf. Nichita; dar Nichita despre care vorbește *Șaguna* în t. II. al Istoriei sale bisericești (Sibiu 1860) la pag. 57, nu e nici Remesianul nici „Românul”, ci e Gotul, cel cu pomenirea la 15 Septemvrie. E de notat, că Nichita al nostru nici nu are pomenire în Sinaxarele orientale.

După Ardeleni, găsim remarcând pe sf. Nichita de Remesiana, pe *Filaret Scriban* dela Iași (*Ist. Bis. a Românilor*,

Iași 1871 pag. 14). Cu el începe șirul celor ce confundă pe sfântul Nichita de Remesiana cu Gotul. El încă confundă datele referitoare la viețile celor doi Nichiți, formând din ele viața unuia. Numai astfel se înțeleg inexactitățile afirmate de F. Scriban. După Dânsul sf. Nichita ar fi fost episcop de Romansian sau Râmnicul Sărat (!). Mai înainte a fost preot de Aquleja (cf. Maior), de unde a venit să convertească pe Dacii și Barbarii din Dacia (înțelege Traiană). Mai apoi îl face însă născut în Dacia Traiană dintr'o familie însemnată, educat de Ulfila episcopul Goților și pe urmă, că ar fi luat martiriul dela „Regele Goților“, Fritigern. Tot atâtea inexactități.

În ce privește deosebirea celor doi Nichiți, n'a fost mai norocos nici N. Lascu, carele tratând în „Biserica Ortodoxă Română“ (1885, pag. 703—706). „Despre cel mai întunecat period din istoria Românilor“, ajunge să vorbească și despre sf. Nichita de Remesiana. Dintre cele spuse de N. Lascu despre el, mai de remarcat sunt următoarele:

1. Urmând niște autori ruși și bulgari, precum și pe F. Scriban (și Cogălniceanu?), susține, că sf. Nichita ar fi întemeiat episcopia Milcoviei. O presupunere ce am găsit-o și la P. Fechet și alți istorici unguri (de ex. Benkő, Transilvania). Presupunere, ce nu se poate justifica prin nimic.

2. Că sf. Nichita n'ar fi predicat Evanghelia nici Bessilor nici Goților, căci aceștia erau deja încreștinați de mult (pag. 704). O părere prea contrară mărturiilor sf. Paulin.

3. N. Lascu susține un apostolat al sf. Nichita și la nordul Dunării în Dacia Traiană, din motivul, că pe sf. Nichita nu-l vedem luând parte nici la un sinod din timpurile sale, dovadă, că era ocupat cu predicarea Evangheliei între Daco-Românii din Dacia Traiană. Un argument ex silentio destul de remarcabil dar, carele singur nu poate întemeia un atare apostolat al sf. Nichita și la Nordul Dunării. Dar după N. Lascu sf. Nichita nu e apostolul Românilor în acel sens, că el ar fi încreștinat singur pe Români, ci „trebuie numit apostol al Românilor în acel sens, că a întărit creștinismul pe teritoriul Românilor, care încă nu era destul de răspândit (o. c. pag. 706)“. O observație în sine, poate, foarte adevărată.

Constantin Erbiceanu, în voluminoasa sa „Istoria Mitropoliei Moldovei și a Sucevei“ (București 1888 p. XVIII. 5) în lunga introducere, ee o premite despre încreștinarea Românilor, vorbește și despre sf. Nichita de Remesiana, pe care-l

confundă însă de tot cu Nichita Gotul. E caracteristic cum explică D. Erbiceanu „et uterque Dacus“ din sf. Paulin: Despre cele două Dacii: Aureliană și Traiană dela dreapta și dela stânga Dunării. Ajunge însă o citire mai atentă a versurilor lui Paulin, ca să te convingi, că aceasta interpretare este de totului greșită. Contextul arată, că Paulin vorbește de cele două Dacii dela dreapta Dunării: Mediterană și Ripensă. Iată versurile lui Paulin „Et getae currunt et uterque Dacus, qui collit terrae medio vel ille divitis multo bove pileatus accola ripae“ (Hartel o. c. v. 249 sqq.). Nu e de admis nici ce spune D. Erbiceanu despre un apostolat al sf. Nichita în Muntenia și Moldova și că ar fi întemeiat acolo o biserică cu patru mănăstiri, știre culeasă din istoriografi streini, recentă.

Cu mult mai norocos a fost în deosebirea celor două persoane istorice cu acelaș nume, reposatul episcop de Argeș, Gherasim Timuș, care în *Dicționarul său agiografic*, (București 1896), a adunat știri autentice, atât despre Nichita nostru, cât și despre cel Got. El cunoaște foarte bine și ceea ce spune Ghenadie de Marsilia despre activitatea literară alui sf. Nichita, episcop de Remesiana. Pasajul din cartea lui G. Timuș s'a publicat și în „Unirea“ 1923 Nr. 38.

Mai pe larg a tratat despre sf. Nichita de Remesiana G. M. Ionescu în cartea sa „Istoria Bisericii Românilor din Dacia Traiană“ (București 1906 pag. 280, 420). Domnul Ionescu remarcă cu tot dreptul greșala, ce au comis-o unii istorici, confundând persoanele celor doi Nichiți: Gotul și Remesianul: „începând să facă biografia sf. mucenic Nichita supranumit Gotul și cunoscut în cărțile noastre de ritual sub numele de „Romanul“, sfârșesc cu sf. Nichita Remesianul și viceversa“ (o. c. p. 280). Cu toate acestea nici Dsale nu i-a succes să separe de tot știrile privitoare la cei doi Nichiți; câteodată îi confundă și Dsa. Cauza e, că nu s'a folosit de izvoare de mână întâiu, ci s'a mulțumit a consulta unii autori, cari ei înșiși n'au fost bine orientați asupra celor două persoane. Astfel ajunge și Dsa să afirme, că sf. Nichita Remesianul ar fi fost „educat de cătră Teofil episcopul Gothiei“, lucru susținut de unii despre Nichita Gotul. Ceea ce găsim mai de valoare la D. Ionescu este, că a știut găsi potrivit locul vechei Remesiane: Ak-Palanka sau Arcer-Palanka din Serbia (azi Bêla-Palanka), unde o localizează toți istoricii

și arheologii de seamă (Cf. Burn, *Niceta of Remesiana, his life and works*, Cambridge, University Press, 1905 p. XIX), lucru foarte prețios pentru noi în judecarea unui apostolat al s-tului Nichita la nordul Dunării, în Dacia Traiană.

D. Ionescu încă e de părerea lui Șincai, că sf. Nichita ar fi fost de origine chiar din Remesiana. Susține apoi un apostolat al lui nu numai la dreapta, dar și la stânga Dunării. Argumentele prin care crede Dsa a putea sprijini un atare apostolat sunt următoarele:

1. Din sf. Paulina:

a) Paulin de Nola zice, că predica lui Nichita au ascultat-o „uterque Dacus“ adică cei din Dacia dela nordul și sudul Dunării, deci el a predicat și la noi, în Valachia și Moldova. Cum trebuie însă înțeles „uterque Dacus“, noi am văzut mai sus.

b) Tot Paulin ne spune, că sf. Nichita a predicat și la Schiți și la Goți și la Bessi, pe cari zice el, trebuie să-i căutăm tot în Dacia Traiană, căci în Schiția Minoră predică tot pe aceeaș vreme sf. Teotim de Tomis (pag. 289). Acesta este un argument prin care mai cred și alții, că se poate sprijini un apostolat al sf. Nichita și la nordul Dunării, dar el nu este așa de sigur. Totul depinde ce avem de a înțelege sub „Geți“ și „Schiți“, căci în ce privește pe Bessi, deși e cert, că ei au fost răspândiți încă de cu bună vreme și la nordul Dunării¹⁾ e invederat, din simpla citire a versurilor lui Paulin, că vorbește despre Bessii dela sudul Dunării, unde se găseau în massă compactă. Cât privește pe „Geți și „Schiți“ este cert, că după uzul vorbirii scriitorilor de atunci, sub ei sunt a se înțelege Goții și Hunii²⁾.

Că pe Goți nu e nevoie să-i căutăm numai decât la Nord e lucru clar; pe la anul 401—404, când scrie Paulin aceste versuri, în onoarea sf. Nichita, ei erau răspândiți în toate provinciile sudice ale Dunării. Ba Alaric primi primi chiar pământuri în regiunile dacice (Cf. Zeiller o. c. pp. 529, 558). Ce

¹⁾ Cf. Pârvan, Începuturile vieții romane la Dunăre, Cult. Naț. București 1923, passim și »Hristria« An. Ac. Rom. Nem. Secț. Ist. 1923.

²⁾ Cf. d. e. Philostorgiu: Hist. eccl. II, 5, S. Ciril de Iezus. Cateh; Teodoret: Hist. eccl. VI. 32; Priscus: Hist. Goth. fragm. 2. ed. Dindorf p. 288—291; cf. și Chronicon pascale ad ann. 363. unde Schitia = Mesia dela dreapta Dunării; Theofan: Chronogr. ed. de Boor I. p. 51 etc. unde Goții și indeosebi Hunii sunt numiți »Sciți«.

privește pe Huni în Dacia Traiană nu-i putem căuta, unde, după cum ne asigură toți istoricii (Cf. Xenopol o. c. II. p. 75), ei nu s'au așezat nici odată. Va fi vorbă deci de niște Huni, ajunși în excursiunile lor prădalnice, până în regiunile Daciei dela dreapta Dunării, asupra cărora va fi făcut o adâncă impresie personalitatea aleasă a episcopului creștin de Remesiană. Geții și Schiții lui Paulin vor fi putut veni deci ei la sf. Nichita, fără să fi mers el, peste Dunăre, la ei.

c) Uun al treilea argument, scos de Ionescu, din operele lui sf. Paulin este, că descrierea dată de el regiunilor vizitate de sf. Nichita convine mult prea bine regiunilor nord-dunărene. De ex. „orbis muta regio“, „juga vasta lustras“ etc. Dar de fapt această descriere, nu convine mai bine regiunilor nord-dunărene, decât celor sud-dunărene, unde asemenea găsim și munți și râuri destule.

2. Un argument indirect, mai mult ex silentio, aduce Ionescu, ca și Lașcu, pentru confirmarea unui apostolat al sf. Nichita la nordul Dunării, din faptul absenței sale, dela Sinoadele din timpul său. Un atare argument însă, deși poate să ne întărească în supunerea unui atare apostolat, nu-l dovedește singur, în lipsă de alte argumente. E interesantă observația Dlui Ionescu, că un atare apostolat al sf. Nichita, între Daco-Romanii dela nordul Dunării, s'a făcut cu știrea și autorizația Papei dela Roma. Cert, că dacă un atare apostolat a avut loc, s'a întâmplat numai cu știrea și învoirea Papei, sub a cărui jurisdicțiune se aflau toate regiunile dunărene, până în veacul al IX-lea.

Dl Ionescu crede a ști și anul morții stului Nichita: 420, „când și-a dat obștescul sfârșit“. Nu știm de unde a scos Dl Ionescu această dată; de fapt anul morții sfântului Nichita nu se știe. Mai pe urmă îl aflăm pomenit într'o epistolă a Papei Inocențiu, din anul 414, (v. Jaffé, 303, sau Migne P. L. XV. p. 463 sqq.), când nu peste mult va fi murit, fiind deja în etate prea înaintată, de peste 80 de ani. Corect e însă, ce spune Dl Ionescu, despre ziua pomenirii lui. În martiologiile mai vechi latine sf. Nichita Remesianul este pomenit alături de prietenul său neuitat, Paulin de Nola, la 22 Iunie (Cf. Rossi Duchesne: Martirol. Hieron. la 22 Iunie). O fatalitate îl făcu însă să ajungă la ziua de 7 Ianuarie, dată de sigur greșită. Baronius, căruia îi fu încredințată revizuirea Martirologiului roman, explicând „civitatis Romanianae sau Romanae“ al unor manu-

scrise, despre Aquileja, crezu, că pomenirea dela 22 Iunie este a episcopului Nicetas de Aquileja, iar lui Nichita nostru îi dădu, pe motive nouă necunoscute, ziua de 7 Ianuarie, despărțindu-l astfel de prietinel său iubit, Paulin. Redactarea pomenirii lui, cum se găsește azi în Martirologiul Roman dela 7 Ianuarie, este alui Baronius. Martirologiul hieronimian, cel mai vechiu dintre toate sinaxarele apusene, îl pomenește foarte pe scurt (Cf. Rossi Duchesne: l. c.).

Aceste sunt cunoștințele Dlui G. M. Ionescu despre sf. Nichita Remesianul. Cunoștințe, în genere, destul de precise, deși nu lipsite de câteva greșeli, explicabile însă, prin necunoașterea izvoarelor originale.

Repausatul *Nicolae Dobrescu*, fost profesor de istorie bisericească, la Facultatea teologică ortodoxă din București, în conferința sa ținută în anul 1909 la Vălenii de Munte, despre *introducerea creștinismului la Români*, despre sf. Nichita Remesianul are numai atât:

„De pe vremea stăpânirii Hunilor, în părțile noastre se cunosc chiar și niște missionari creștini, cari și-au câștigat merite, pentru răspândirea creștinismului în părțile Dunărene. Astfel este sf. Nichita de Remesiana (Niș)“. (N. Dobrescu, în „Cursurile de vară dela Vălenii de Munte“ II. (1909). Vălenii de Munte 1910 p. 115), pe care îl deosebește de Nichita Gotul și Martirul, despre care vorbește mai sus (p. 112). Evident, că „Niș“ este greșit.

Pr. AL. LUDOVIC TĂUTU.

Insemnări.

Concordatul. In 20 Martie clerul neunit din București s'a întrunit pentru a protesta contra concordatului cu Vaticanul. E de-adreptul îngrozitor și cu desăvârșire de neînțeles, ura și răutatea ce se resimte în contra Romei din fiecare cuvânt din „memoriul“ de protestare înaintat guvernului! Lăsând la o parte faptul, că întreg tărăboiul de protestare îți face impresia unei anume înscenări aranjate de placul lumii și quasi din oficiu — fără de cea mai mică urmă de sinceritate ori de ceva convingere religioasă — te pune în uimire cinismul, când îndrăznesc să afirme unele ca aceste: „Reamintim onoratului

guvern, că în statul cel mai catolic, în Franța, *purtarea catolicilor a silit* această țară să separe biserica de stat și să izgonească numoase ordine călugărești!“ Acum vine clerul neunit din București să ne spună, că nu politica francmasonă, nu dușmanii jurați ai *creștinismului* au aruncat în drumuri sute și sute de persoane nevinovate, ci toate acestea s'au întâmplat în urma *purtării catolicilor!* Ne vom trezi azi mâine, că frații „ortodoxi“ în râvna mare ce-i muncește pentru mântuirea sufletelor, vor invita pe francezi și italieni să se arunce în brațele mântuitoare ale „ortodoxiei neunite“ căci altfel cetățenii catolici le primejduesc existența!

Tellus.

*

— Dl ministru de externe I. G. Duca în expozeul ținut în cameră după ce amintește despre *puternica* influență morală ce o exercită Vaticanul spune: Cu ocaziunea vizitelor, pe care primul ministru și cu mine le-am făcut Suveranului Pontif., ne-am putut convinge personal, de dorința vie, care există la Vatican, ca raporturile dintre Sfântul Scaun și Regatul nostru, care numără astăzi mai multe milioane de catolici, să fie din cele mai bune... Astăzi, când Constituția e votată, nu mai e nici o piedecă pentru încheierea concordatului. Negocierile au început și nu am nici un cuvânt pentru a mă îndoi, că *ele se vor sfârși în condițiuni satisfăcătoare.*

Frații neuniți cum de nu poftesc capul Dlui Duca?!

Tellus.

Rubrică homiletică.

Predică pe Dumineca Floriilor.

»Veniți să aducem și noi lui Dumnezeu, ca pruncii, credință ca niște ramuri de finic și iubire ca niște flori.«
(Pripeala zilei).

E Dumineca Floriilor. Isus Hristos *intră* azi pentru cea din urmă oară în Ierusalim și poporul li face o primire împărătească. Întreg orașul li iese înainte la porți cu ramuri de finic și cu strigăte de bucurie: »Osana

fiul lui David; binecuvântat cel ce vine întru numele Domnului; Osana întru cei de sus» (Mat. 21, 9) Cu sufletul luăm și noi parte la primirea ce i-o face Domnului Hristos poporul Ierusalimului; ne-am împodobit azi și noi cu stâlپări ca să prăznuim intrarea sărbătorească alui Hristos în Ierusalim. Și se cuvine lui Hristos aceasta primire și din partea noastră, nu numai fiindcă azi îi prăznuim intrarea în Ierusalim, ci și fiindcă azi mulți dintre noi primim sfânta cuminecătură, Hristos intră ca un împărat în sufletele noastre, se cuvine așadară să-l primim cu adevărat ca pe un împărat. Iar primirea pe care trebuie să o facem noi Domnului Hristos trebuie să fie încă și mai frumoasă decât primirea ce i-a făcut-o azi Ierusalimul. Noi avem să-l primim *în sufletele noastre*, trebuie așadară să ne împodobim *sufletele*, în care are să între Hristos. Oricât de frumoasă podoabă ar fi florile, nu poate fi destul să-l primim pe Domnul cu cântece și flori, ca Jidovii astăzi, nu îl putem primi după vrednicie decât dacă ne îmbrăcăm în podoabă și frumusețe sufletul, în care El are să între. Astfel ne îndeamnă și Biserica în cântarea ei dela utrenia de astăzi: »*Veniți să aducem lui Dumnezeu credință ca niște ramuri de finic și dragoste ca niște flori*«. Tot astfel ne îndeamnă Biserica la fiecare liturgie; când preotul ne cheamă la cuminecare, ne zice: »*cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați*«. Credința și dragostea sunt așadară florile cu cari trebuie să ne împodobim sufletul, atunci când așteptăm să între în el Isus Hristos.

Înainte de a ne cumineca, știm bine că trebuie să ne mărturisim păcatele, să ne curățim sufletul de orice murdărie, pentru că altcum ne cuminecăm cu nevrednicie, sf. cuminecătură nu ne este spre folosul și sfințirea sufletului ci spre judecată și spre osândă. Cei mai mulți

ne și mulțumim cu atâta că ne-am spovedit, ne-am curățit sufletul de păcate, nu socotim că ar trebui să ne mai pregătim și într'alt chip pentru primirea sfintei cuminecături. Ne dăm seama ce e drept că sfânta cuminecătură nu e un lucru de toate zilele ci un lucru foarte sfânt, dar ne mulțumim cu atâta, mai departe nu merg gândurile noastre. Nu e bine așa, iubiți creștini. Ca împărtășirea noastră cu sfânta cuminecătură să fie bună și rodnică, trebuie să ne dăm limpede seama ce este sf. cuminecătură, credința noastră trebuie să fie cât mai lămurită. Trebuie să ne dăm seama și într'adevăr să credem că aici în biserică, la vre-o câțiva pași de noi, pe altar în sf. cuminecătură este de față însuși Domnul Hristos, în trup și suflet, tocmai așa cum a fost odinioară pe pământ, cum l'au văzut și l'au auzit Apostolii, este aici pe altar cu aceeași putere și mărire dumnezeiască, cu care este acum în cer unde șade deadreapta Tatălui; când primim așadară sf. cuminecătură nu primim un lucru sfânt oarecareva, ci primim în sufletul nostru cu adevărat pe însuși Dl Hristos, pe Dumnezeu care a făcut lumea și ne-a făcut și pe noi, pe Dumnezeu cel nemărginit și atotputernic, care din dragoste pentru noi s'a făcut om, a suferit pentru noi nespus de mult și a murit pe cruce, pe Isus Hristos așadară, care e Răscumpărătorul și Mântuitorul nostru și va fi odată și judecătorul nostru. Dacă ne cugetăm la toate acestea, atunci ne dăm numai seama într'adevăr, ce lucru mare și sfânt e cuminecătura; dacă cu această credință primim sfânta cuminecătură, numai atunci putem cugeta că l-am primit pe Hristos în chip vrednic în sufletul nostru.

Să ne dăm seama, iubiți ascultători, și despre aceea, pentru ce ni se dă nouă Dl Hristos în sf. cuminecătură, pentru ce a lăsat El cuminecătura. Din dragoste pentru noi. Avea să moară, iar după înviere avea să se înalțe

la cer, să nu mai rămână cu oamenii pe pământ. Inima însă nu l-a lăsat să se despărtească de noi, să ne lase singuri și orfani. În ajunul patimilor și morții sale a rânduit așadară sf. cuminecătură, ca astfel să poată rămânea pe altarele noastre, să fie pururea între noi, ca tatăl între copiii săi, ca prietenul cu prietenul său. Nu numai atâta. Isus Hristos nu s'a mulțumit să rămână între noi ci a voit să rămână chiar în noi, ca primind noi sf. cuminecătură să-l primim și să-l avem chiar pe El în suflet, ca El însuși să ne fie astfel hrana și întărirea sufletului și tovarăș credincios, care să ne însoțească pe toate cărările vieții. Pentru atâta dragoste nu așteaptă altă răsplată decât dragoste și din partea noastră: să nu-l uităm, să ne aducem aminte că ne așteaptă pe altar cu dragoste, cu dragoste să ne apropiem de El. Dacă Isus Hristos ar mai umbla acum pe pământ, ca odinioară, și ne-ar făgădui că vine ca oaspe la noi în casă, ce bucurie ne-ar face cu aceasta, cât de fericiți ne-am simți, cu câtă dragoste și nerăbdare l-am aștepta. Gândiți-vă la Zacheu din Evanghelie. Ei bine, când primim sf. cuminecătură îl primim cu adevărat pe Hristos ca oaspe, dar nu în casa noastră, ci El intră chiar în sufletul nostru și încă nu pentru câteva minute sau ceasuri, ci pe timp mult mai lung, atârnă dela noi ca să petreacă în casa sufletului nostru timp cât mai îndelungat dumnezeiescul oaspe. Iată dară iubiți creștini, cu câtă dragoste trebuie să primim sf. cuminecătură. Dacă iubim pe cineva, ne dorim după dânsul. Cât se dorește copilul după mama sa și după tatăl său, cel puțin atâta să se dorească și sufletul nostru a primi în sf. cuminecătură pe Hristos, care e tatăl și mama, fratele și prietenul nostru, fericirea, mângâierea și bucuria noastră.

Nu este însă de ajuns să-l primim pe Hristos în chip vrednic, cu credință și dragoste. Am spus mai

Înainte că dela noi atârnă cât să rămână în casa sufletului nostru. Rămâne atâta timp cât suntem vrednici de dânsul, până atunci aşadară, până când nu păcătuim, **până** ce nu ne uităm de dânsul şi nu ne murdărim inima cu păcate, silindul astfel să o părăsească. Poporul jidovesc l-a primit astăzi pe Hristos cu stâlپări şi cu strigăte de Osana dar abia au trecut cinci zile şi şi-a uitat de dânsul, în Vinerea mare s'a lepădat de Acela, pe care azi l'a primit ca pe un împărat. Să nu facem şi noi aşa cu Împăratul sufletului nostru. El a venit în lume ca să întemeieze împărăția lui Dumnezeu în sufletele oamenilor. Ni se dă în sf. cuminecătură ca să întemeieze în sufletul fiecăruia din noi împărăția lui Dumnezeu, iar aceasta va fi atunci când toate ale noastre vor fi stăpânite de Hristos, când toată viața noastră va fi după voia lui Hristos, va fi cărmuită de credința întru Hristos și de darul lui sfânt. Cuminecându-ne cu dragoste și credință, l'am primit pe Isus în sufletul nostru ca pe un împărat, i-am gătit scaun împărătesc în inima noastră. Să-l lăsăm deci ca de acolo să stăpânească peste noi cu adevărat ca un împărat al sufletului nostru.

În un loc din Evanghelie Domnul Hristos aseamănă împărăția lui Dumnezeu cu aluatul, pe care luându-l femeia, l'a frământat în câteva măsuri de făină și a dospit toată făina. Precum aluatul dospește făina, o schimbă și îi dă alt gust, tot astfel sf. cuminecătură trebuie să ne schimbe sufletul: credința și darul lui Hristos trebuie să se înrădăcineze adânc în sufletul nostru, să ne pătrundă, ca aluatul făina, întregă ființa, să ne îndrepte toate gândurile, să ne cărmuiască toate dorințele, să ne hotărască toate vorbele și faptele, cu un cuvânt să ne cărmuiască întregă purtarea. Darul lui Dumnezeu e necesar și nețărmurit. Fiecare din noi atâta folos câștigăm

pentru suflet din sf. cuminecătură, cât voim și cât ne dăm osteneala. Atârnă deci de noi, ca sf. cuminecătură să ne fie isvor bogat de daruri pentru viața aceasta și pentru viața de veci. Amin. X.

Predică de sf. Paști.

»Aceasta este ziua, care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întrânsa«.

Ce schimbare înveselitoare se petrece în sf. biserică astăzi în mărita zi a învierii Domnului! Cântările lungi și jalnice din trecut le schimbă dintr'odată în cântări vesele și săltărețe, îmbrăcămintea de doliu o schimbă în alta luminată, întreaga sa ținută e mai plină de sărbătoare astăzi decât oricând. Până acum ne sfătuia să fim cu sufletele întristate din cauza păcatelor din trecut, ori de frica celor ce ne pândesc la tot pasul în viitor, astăzi însă sf. biserică ne poruncește deadreptul să ne bucurăm: »Cerurile cu cuviință să se veselească, iară pământul să se bucore și să serbeze lumea cea văzută toată și cea nevăzută«. — Dacă sufletul cuiva e numai cevaș umbrat de mânie pentru vreun rău suferit din partea altuia, astăzi sf. biserică poruncește, ca față de acela să ne purtăm ca față de un frate regăsit, după o despărțire îndelungată: »Unul cu altul să ne îmbrățișăm și să zicem: fraților, și celor ce ne uresc pe noi, să iertăm toate pentru înviere«. Astăzi în sufletele noastre să nu se mai pripășească nici un picur de tristeță, căci: »Aceasta este ziua, care a făcut-o Domnul“ — înadins »să ne bucurăm și să ne veselim întrânsa«.

Și cu tot dreptul trebuie să ne bucurăm astăzi, fraților, căci această sărbătoare ne aduce aminte de cea mai mare minune a lui Isus, prin care își pecetluiește adevărătatea învățaturii sale și ne asigură prin urmare mai pe sus de orice îndoeală despre adevărul unui viitor veșnic, ce ne așteaptă. Astăzi se descoperă înțelesul profeților din Scriptură, astăzi se deslegă

noima suferințelor Lui. Aceasta este ziua, în care dumnezeirea lui Isus e dovedită, făgăduințele lui față de noi sunt întărite, profețiile împlinite, învățătura lui adevărată, și toate suferințele lui sunt încoronate cu izbândă. Astăzi prin învierea lui Isus ne este asigurată și nemurirea noastră, suferințele oricât de grele ale acestei vieți — privite în lumina suferințelor și apoi a învierii lui Isus — ne sunt îndulcite, de aceea Biserica, precum Isus din mormânt, așa iasă și ea astăzi din negura tristeții și se arată în deplina lumină a bucuriei.

Hristos într'adevăr a înviat! El s'a arătat după înviere Mariei Magdalena și celorlalte femei, celor doi învățăcei, cari mergeau la Emaus, apostolilor nefiind Toma de față, când s'a dat să fie pipăit: »Vedeți mâinile și picioarele mele, că însumi eu sunt. Pipăiți-mă și vedeți, că spiritul carne și oase nu are, precum mă vedeți pe mine având«. (Luca 24, 39). S'a arătat apostolilor fiind și Toma de față, când s'a lăsat ca Toma să se uite la semnul cuielor și să-și bage mâna în coasta lui. (Ioan 20, 27). S'a arătat la șapte apostoli, cari pescuiau în lacul Genazaretului. S'a arătat tuturor apostolilor pe muntele Galileii. S'a arătat separat lui Petru, Iacob și Pavel (I Cor. 15, 5, 7, 8). La mai mulți decât 500 de frați, cari erau împreună (I Cor. 15, 6). A vorbit cu sf. apostoli de mai multe ori în decurs de 40 zile despre împărăția lui Dumnezeu și mai pe urmă, când s'a suit la Ceriu. Așa că pe dreptul a putut zice sf. Luca, că Isus s'a arătat apostolilor în multe semne adevărate. (Fapt. Ap. 1, 3).

Toți acești martori la început nu voiau să creadă în învierea lui Isus, până ce nu s'a convins unul fiecare din văzute. Iar după aceea rămân statornici în aceasta credință, spunând Sinedriului iidovesc, care le poruncia să nu mai predice despre Isus c'a înviat din morți: »Judecați, că nu putem noi ceea ce am văzut și am auzit să nu le grăim«. (Fapt. ap. 4, 18). În sfârșit și-au vărsat toți sângele spre a dovedi adevărul acestei minuni »a căruia noi toți suntem mărturii« (Fapt. ap. 2, 32).

Nu-i așa că ne mirăm cum de mai sunt și astăzi jidovi și păgâni, cari pe lângă toate dovezile acestea neîndoelnice, totuș nu vreau să creadă acest adevăr mai limpede decât lumina soarelui. Eu însă vă spun altceva: decât necredința jidovilor și păgânilor în învierea lui Isus e mai de mirat că între noi sunt unii, cari zic că cred și totuș duc o viață contrară aestei credințe, trăind în păcate.

Cei ce au păcate pe suflet, n'au drept să se bucură de învierea lui Isus în sfânta zi de astăzi, ci din contră ar trebui să se umplă de groază ori cel puțin să-și tragă pe seamă astăzi mai mult decât altă dată. Adecă ce?! Nu ar fi o adevărată nebunie, când unul cu sufletul îngreunat de păcate ar zice: Eu mă bucur astăzi de învierea lui Isus, căci prin aceea minune și-a adevărit învățătura despre sufletul nemuritor ce-l am încărcat de păcate, despre existența fericirii de veci, la care mi-am pierdut dreptul și despre focul nestins al iadului, în care voiu geme în vecii vecilor după moarte... Nu-i așa că veselia în sfânta zi de astăzi pentru un om încărcat de păcate e o mai mare nebunie decât altădată?!

Dar acum îmi trag pe seamă, că eu vă arunc pe față cuvinte de ocară nedreaptă, într'adevăr, eu nu cred că este între voi, iubiți ascultători, vreunul, care în zilele trecute să nu-și fi spălat sufletul în apele pocăinții adevărate prin părere de rău și mărturisire, nu cred că este cineva care să nu-și fi înmulțit comoara sfințeniei primind trupul și sângele Domnului în sf. Cuminecătură! Liniștea și fericirea ce o cetesc pe fețele voastre e dovadă, că aceea stăpânește și în sufletele voastre. Noi toți așadară avem dreptul să ne împărtășim astăzi de bucuria învierii lui Isus, la care ne invită sf. biserică în frumoasele sale cântări. Iertați-mi dară, că v'am probot mai 'nainte pe nedreptul.

Totuși vreau să vă atrag atenția asupra faptului, că mulți credincioși își grijesc sufletul numai pentru sfintele Paști și îndată ce trec acelea, iarăș cad în aceeaș stare păcătoasă, din care s'au ridicat mai înainte. Imprejurarea asta însă trebuie să ne pună pe gânduri, căci e foarte

primejdioasă pentru mântuirea sufletului. Într'adevăr luați numai bine seama, că învățăceii după ce s'au convins despre învierea lui Isus, n'au mai căzut în nici un păcat, ci au rămas statornici în sfințenie până la capetul vieții. Nu s'a mai aflat între ei un Iuda, care să-l mai vândă pe Isus, iar Petru, după ce i-s'a arătat Domnul, nu s'a mai lăpădat, ci încă el a întărit în credință pe frații săi Toma după ce a pipăit semnele ranelor, nu s'a mai îndoit un moment în credință.

Așa de statornici trebuie să rămânem și noi în credința față de Isus, cu care ne-am unit în acest timp sfânt, căci noi doar suntem urmașii acelor, cari îl văzură pe Isus în Galilea, deci cu ei trebuie să semănăm la suflet! Și noi L-am simțit în aceste zile sfinte înviind în inimile noastre prin harul tainelor lui de viață dată-toare. Deci nu trebuie să ne mai întoarcem la viața păcătoasă de mai nainte, pe care am părăsit-o odată, căci decât a nu crede după atâtea dovezi mai înfricoșat lucru este a crede și a trăi așa, ca și când nu ai crede, zice sf. Augustin. Doar dacă ne poate atrage un bun înșelător și trecător, pentru ce să nu ne poată răpi pentru totdeauna bunul nesfârșit și nemăsurat, veșnicia plină de mărire adevărată, ca răsplată a unei vieți sfinte, garantată nouă astăzi prin învierea lui Isus.

Ceeace ne face cu puțină purtare de grije față de păstrarea sfințeniei ce am câștigat-o în suflet pe acestea sărbători, e părerea greșită, că și dacă o pierdem prin păcate, ușor o putem dobândi iarăș. Cine se gândește așa de ușuratic, despre acela pot zice, că nu știe ce înseamnă o pocăință adevărată, fiindcă nici când n'a făcut-o. Acum învierea lui Isus îndreaptă această părere greșită a noastră, căci trebuie să ne gândim că Isus pentru ca să învieze atât de strălucit, a trebuit mai întâiu să treacă prin celea mai cumplite chinuri ale morții. Dar învierea lui Isus din mormânt e icoana învierii sufletului nostru din păcate. Deci dacă vom cădea iarăș în păcate, ca să reinviem sufletește, va trebui să trecem prin aceleași dureri sufletești, ce le-a suferit Isus, trecând prin moarte la viață. Numai aceea înseamnă o pocăință adevărată.

Cine cade iarăș în păcate, ce scump va avea să plătească plăcerea aceea nesocotită! Ce păhar amar va trebui să bea, ca să-și câștige din nou nevinovăția pierdută! Cu cât cineva cade mai de multeori în păcat, cu atât se poate ridica mai anevoie din el, căci se pot învinge tot cu mai mare greutate înclinările rele, legăturile păcătoase sunt tot mai tari, puterile sufletești tot mai slabe, dorințele după mântuire tot mai lăncede, toate cer puteri și opintiri tot mai mari, și chiar acelea devin din ce tot mai slabe. La aceasta trebuie să se gândească un suflet credincios și să nu se mai lase amăgit de păreri greșite.

Grația întoarcerii dela păcate o dă Dumnezeu atât de rar unui om, și omul în nepriceperea lui crede, că o poate câștiga foarte ușor. Ascultați ce ne spune sf. Apostol Pavel despre aceasta: Aceeaș putere a lui Dumnezeu, zice el, care a lucrat în Isus, ca să-l scoale din morți, trebuie să lucreze și în noi, ca să ne scoată din căile morții și peririi și să ne aducă la o nouă viață. Adecă învierea sufletească a păcătosului e un lucru chiar așa de mare pentru Dumnezeu, ca și învierea lui Isus din morți. Ba pe dreptul am putea zice, că e mai mare minune când Dumnezeu chiamă la viață un suflet păcătos decât minunea ce a făcut-o când a înviat Isus din mormânt, căci atunci a poruncit morții să nu mai stăpânească peste Fiul său și moartea a trebuit să asculte de glasul Stăpânului său atotputernic, pe când omului i-a dat Dumnezeu voință liberă, cu carea el se poate împotrivi chiar și voinții lui Dumnezeu. Mai departe Dumnezeu numai odată l-a înviat pe Fiul său din morți și vă întreb acum cine suntem noi de așteptăm ca El să facă cu noi mai de multeori minunea, ce a făcut-o numai o singură dată cu însuș unul născut Fiu al său?!

Dacă Dumnezeu și-a arătat odată față de noi bunătatea lui nespusă, scăpându-ne de sub greutatea păcatelor, trebuie să ne temem, ca nu cumva a doua oră să-și arete față de noi asprimea dreptății sale, lăsându-ne pentru totdeauna în noianul păcatelor noastre.

Suntem atât de veseli și sufletul nostru e plin de atâta sărbătoare în această măreață zi, fiindcă sufletele noastre curățite de murdăria păcatelor strălucesc în razele luminoase ale sfințeniei așa cum strălucesc astăzi căsuțele noastre curățite și văruite în bătaia razelor de soare. Și vă întreb acum, vreți să fiți totdeauna așa de fericiți ca astăzi? Deslegarea tainei e ușoară: N'aveți decât să vă păstrați în suflete pentru totdeauna sfințenia fericitoare cu care v'ați împodobit pe sfintele Paști! Amin.

I. C.

Predică pe Dumineca Tomei.

»Domnul meu și Dumnezeuul meu!«
(Ioan 20, 21).

I. A.! Cu cât înaintăm mai mult în cultură, cu cât numărul celor însetați după învățătură și luminare se înmulțește, cu atât începe a scădea credința în sânul neamului nostru. Urmăm în această privință exemplul neamurilor culte, deși nu e bine așa, ci ar trebui să primim dela ele numai calitățile, nu și scăderile lor. Dară durere, noi împreună cu cultura, am primit și indiferentismul! — Religiuinea e bună numai pentru oamenii simpli, fără carte, pe când aceia cari au învățat pe la școli înalte, pe la meserii, pot să fie și fără religiuinea, căci doar lumina culturii împrăștie norii cei deși ai religiuunii. Strămoșii nostri au fost credincioși, dară neculți, noi însă, strănepoții luminați, nu credem la toată frunza și iarba, a trecut doar evul mediu, trăim acum în veacul al XX-lea, în veacul luminii. — Cam astfel se cugetă oamenii așanumiți culți din zilele noastre; ei vreau să răstoarne tot ce propune s. biserică și, bazându-se pe știința modernă, declară războiu religiuunii catolice, ca acelei religiuuni, care de aproape 2000 de ani se luptă cu o vitejie de neîntrecut pentru învățăturile sale.

Lupta aceasta I. A. este veche, s'a început încă la leagănul creștinismului și nu se va sfârși până la capătul

lumii. Religiunea creștină a avut totdeauna dușmani, dușmani pe moarte și pe viață, cari și-au dat toată silița să o dărâme, să o nimicească, începând cu fariseii și cărturarii de pe timpul când „Împăratul ceriurilor pe pământ s'a arătat și cu oamenii a petrecut“, și până la francmasonii, raționaliștii, materialişti și socialdemocrații de astăzi. Dară pentruca și mai bine să poată nimici edificiul bisericii, într'aceea s'au bătut, ca să dărâme piatra fundamentală, să discrediteze pe întemeietorul creștinismului, pe Dl și Dumnezeuul nostru Isus Hristos. Inmuiatu-și-au ei săgețile lor în veninul cel mai puternic așintindu-le apoi spre Isus Hristos; iscodit-au fel de fel de arme cu cari să-'l poată nimici, dară n'au izbutit; ei și învățăturile lor au perit, iară Dl n. Is. Hr. stă și astăzi ca stânca în mijlocul mării, stă neclintit și falnic, mai tare decât ori și când, împreună cu toate învățăturile sale, așa că dușmanii lui sânt siliți să esclame cu Iulian Apostatul: »Ai învins Galileene!«

Luând în socotință împrejurarea că la orașe dușmanii creștinismului sunt mai număroși decât la sate și că Dvoastră I. A. deabunăseama că multe ați auzit vorbindu-se împotriva Mântuitorului, îndemnat de altă parte și de s. evanghelie de astăzi, în care ni se mărturisește atât de eclatant dumnezeirea lui Hristos, m-am hotărit să vă arăt, întrucât îmi îngăduiesc puterile, că Dl. N. Is. Hr. este Dumnezeu adevărat; și aceasta voi arăta-o întâiu, atingând pe scurt profețiile cari l'au prezis, din minunile pe cari le-a făcut și cari pentru el s-au săvârșit, și a două oară arătând că el trebuie să fie Dumnezeu adevărat, căci dacă nu, a fost un înșălător ordinar.

I. Abia a căzut neamul omenesc prin păcatul lui Adam în robia diavolului și Dumnezeu Tatăl s'a și îndurat spre neamul omenesc, promițându-i un Răscumpărător, care va să vină, ca să slobozească sămânția lui Adam din robia păcatului. Căci blăstămând șarpele, adauge: »Vrăjmășie voiu pune între tine și între muiere și între sămânția ta și între sămânția ei; aceea va păzi

capul tău și tu vei aleși călcâiul ei«. Prin această profecie se prezice lupta aceea inverșunată, care a purtat-o Isus, sâmbânția muierei, și diavolul, sâmbânția șarpelui, și de atunci până la venirea celui făgăduit profetiile se țin și una de alta. Profetii se întrec în a profeti pe Răscumparătorul; în L. V. Dumnezeu Tatăl se pare că numai cu aceea ar fi ocupat ca să pregătească pe oameni la sosirea lui, căci dacă se arată el patriarhilor, lui Avraam, lui Isaac și lui Iacob, o face pentruca să-i întărească în această credință; dacă inspiră pe profeti, o face spre a-l anunța pe el; dacă își alege un popor, pe poporul jidovesc, o face pentruca acest popor să păstreze făgăduințele despre mult așteptatul Mesia. Tot ce se întâmplă pe pământ se pare că conduce la acest mare eveniment: țările și împărățiile nu cad și nu se ridică decât pentru ca să pregătească căile aceluia; ceriurile nu se deschid decât pentruca să-l făgăduiască pe el; patriarhii mor dorind să-l vadă; dreptii trăiesc în această așteptare; părinții învață pe copiii lor, ca să-l dorească pe el, și acest dor rămâne ca moștenire din neam în neam; încă și profetii păgânilor văd strălucind de departe steaua lui Iacob; chiar și oraculele păgânilor o prezic aceasta. Așa că pe dreptul poate să zică s. ap. Pavel în ep. către Romani: »Toată făptura împreună suspină și împreună are durere până acum«, pentrucă întreaga natura pare a fi în nerăbdare de a naște pe legiuitorul neamurilor, pe lumina popoarelor, pe mântuitorul lumii; îl așteaptă să vină, ca să șteargă nedreptatea de pe pământ, să aducă lumina cea adevărată, să umple lumea de Spiritul lui Dumnezeu și să aducă tuturor oamenilor pacea cea neperitoare.

Și în sfârșit, la patru mii de ani după căderea în păcat, un prunc se naște într'o peșteră și îngeri se arată în ceriu umplând aerul de o melodie dulce, măiestoasă de o cântare, a cărei refrain este: „Mărire întru cele de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace și între oameni bună învoire!«. O stea luminoasă chiamă pe filosofi din fundul orientului ca să adoare pe noul născut. Și, lucru ne mai auzit, mama nou născutului n'a știut de ispită

bărbătească și și după naștere a rămas fecioară. Când Mamă-Sa îl duce la biserică, un om drept, Simion, o întimpină, și cu o dragoste cerească cuprinde pruncul în brațe și cu lacrimile în ochi se îndreaptă către Iehova și zice: »Acum slobozește Doamne pe robul tău după cuvântul tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea tale!« În vrâstă de 12 ani acest copil pune în uimire pe toți cărturarii jidovilor, și pe măsură ce crește în etate, tot mai mare se desfășură mărirea lui; Ioan Botezătorul, acest om, cel mai mare dintre oameni, se umilește înaintea Lui și se numește nevrednic ca să-i deslege și numai legăturile încălțămintelor lui. Cerul se deschide mai de multe ori deasupra capului lui, iară Tatăl îl numește Fiul său cel iubit întru care bine a voit. Diavolii, fug dinaintea lui, nu pot suferi ființa lui de față și de departe strigă grăind: »Ce este nouă și ție Isuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne muncești pe noi«. Și Isus începe a face și a învăța, și a arăta că el nu este numai simplu om, ci chiar Dumnezeu adevărat. El schimbă apa în vin, face ca și vânturile și marea să asculte de el, înmulțește pâinile și peștii, scoate spiritele necurate din oameni, vindecă bolnavii de boalele cele mai grozave, neaplicând nici un mijloc, orbilor le dă vederea, schiopilor picioarele sănătoase, leproșilor sănătatea, surzilor auzul, mușilor graiul și pe morți îi înviază. Mai mult, puterea aceasta le-o împărtășește și învățăceilor săi, ca mai bine să se convingă lumea despre dumnezeirea sa. Acest Isus odată, ne mai putându-și oarecum ascunde dzeirea sa, sub vălul omenirii se suie împreună cu 3 apostoli pe muntele Taborului și acolo se schimbă la față și strălucește mai tare decât soarele, desvălindu-și astfel frumseța sa. Apoi se dă de bunăvoie în mâinile jidovilor și suferă moarte rușinoasă pe lemnul crucii; dară ce moartea! — Natura întregă începe a se cutremura și a-l vesti pe el, Dumnezeu adevărat; soarele și-a ascuns fața sa, pământul s'a cutremurat și pietrile s'au despicat; mormintele s'au deschis și multe trupuri de ale sfinților s'au sculat, iară catapeteasma bisericii în două s'a rupt de sus până jos, și sutașul,

necredinciosul roman, s'a văzut silit să esclame: „Cu adevărat, omul acesta fiul lui Dumnezeu era!“ Dară destul, nu mai continuu, minunile aceste sunt destule, pentruca și mai mult să ne întărească în credința că Is. Hr. este Dumnezeu adevărat.

Dară lost-au oare acestea toate minuni adevărate? N'au fost numai niște înșălăciuni, niște trageri pe sfoară? Nu, I. A. Înșălăciunile nu se fac publice, înaintea a toată lumea, fiind de față dușmanii și amicii, fără pic de pregătire, numai cu cuvântul, cum le-a făcut Isus. Minunile acestea au fost minuni în sine, căci ori și cât vor înainta științele, oamenii nici când nu vor putea învia pe cei morți. Doar medicii nici împiedeca nu pot moartea, decum să poată reda viața Hr. a vindecat pe mulți bolnavi numai cu cuvântul, ca de es. pe slăbănogul de 38 de ani, și vindecarea a fost statornică; a vindecat din depărtare, de es. pe fiul sutașului din Capernaum, pe când medicii au lipsă de timp și de mijloace pentru ca să poată vindeca pe un bolnav. Isus a dat puterea sa și apostolilor și aceștia, fiind persecutați și torturați și omoriți, n'ar fi fost atât de nebuni, ca să nu spună secretul, cheia minunilor; dară ei tac, și rămân neclintiți în credință. Mai mult, unul dintre apostoli, Iuda, îl vinde pe nedreptul, și conștiința începe a-l muștra amar. Or, dacă el ar fi știut că minunile Dlui sunt numai înșălăciuni, deabunăseama că o spunea aceasta jidovilor și el își liniștea conștiința; dară nu, el tace, desperează, mărturisește că a vândut sânge nevinovat și se spânzură. Cumcă minunile lui Hr. sunt minuni și nu înșălăciuni o mărturisesc chiar și fariseii și cărturarii, cari în decurs de 3 ani tot într'aceea s'au bătut ca să-l prindă cu înșălăciunea, căci în urmă sunt siliți să zică și ei desperați: „Ce facem, că omul acesta multe semne face? De îl vom lăsa pe el așa, toți vor crede întru el, și vor veni Romanii și vor lua locul și neamul nostru?“

II. V'ați putut din toate aceste pe deplin convinge I. A., că minunile Domnului nu sunt înșălăciuni, ci mi-

nuni adevărate, și prin urmare Isus Hristos, care le-a săvârșit aceste, este Dumnezeu adevărat, asemenea Tatălui și Spiritului sfânt. Necredincioșii însă nici decum nu se pot împăca cu aceasta, ei recunosc că Hr. a fost un om cu mare știință, unic în felul său, cel mai mare geniu, dară Dumnezeu n'a putut fi. Aceasta însă I. A. nu stă; Is. Hr. ori este Dumnezeu adevărat, așa pe cum ni-l propune s. noastră biserică, ori apoi un mincinos, un înșălător ordinar, un șarlatan, un grandoman, decât care mai mare nu se poate închipui. Bine să fiu înțeles, I. A., repăt încă odată, ori este Dumnezeu, ori apoi un înșălător și a. m. d.

Cum așa? Așa că el s'a numit pe sine Dumnezeu și a poruncit oamenilor, ca să i-se închine ca unui Dumnezeu, dacă vreau să între într-o împărăția cerurilor. Ce a-ți zice despre mine I. A., dacă într-o bună dimineață v'ași spune, că eu sunt împărat și i-ași zice unuia sau altuia dintre Dvoastră, ca să meargă acasă și să fie pe pace, căci toate datoriiile ce le are, îi sunt iertate? Deabunăseama și cu tot dreptul că m'ați numi nebun. Și pentru ce? Pentru că bine știți că sunt numai un simplu supus al statului. Ei bine, Hr. ce a făcut? Înaintea sinedriului, întrebat fiind de arhieriei că Fiul lui Dumnezeu este, le-a răspuns, că da, el este fiul lui Dumnezeu. Cum cutează însă un om, ca și mine, ceși mai învățat, să se zică pe sine Dumnezeu? Are un astfel de om mintea întreagă? Judecați Dvoastră și spunți! Cum cutează el, dacă nu este Dumnezeu, să zică unele ca acestea: „cel ce iubește pe tatăl său, sau pe mamă-sa mai mult decât pe mine, nu este vrednic de mine?” Cum cutează el să scoată din minte întâiu pe 12 apostoli și apoi pe sute de milioane de oameni?

Ei dar, dacă așa stă lucrul, să-i cercetăm viața, să vedem n-om afla vre-o maculă în viața lui, căci dacă

aflăm vreuna, s'a isprăvit. Dar ori și cât vom cerceta, nu vom afla în el nici umbra păcatului; din contră îl vom afla rostind cuvinte ca acestea înaintea dușmanilor săi, cari umblau să-l ucidă: »Cine dintre voi mă muștră pe mine cu păcat?» Și ei tac, stau ca opăriți, și nu pot afla alt păcat în el, ci acela, că s'a numit pe sine fiul lui Dumnezeu. Dacă ar fi fost el înșălător, atunci jidovii nu s'ar fi sfătuit atâta între sine, ci iute i-ar fi curmat firul vieții aceluia turburător. Dar ei nu o fac aceasta, ci bazându-se pe cuvintele sale, că el strică biserica lui Dumnezeu și în 3 zile iarăși o zidește, îl părăsc și-l dau pe mâinile călăilor. Așadară el nu este înșălător, nu este mincinos, nu este grandoman, iar' dacă n'a fost înșălător, dacă n'a fost mincinos, dacă n'a fost șarlatan, apoi este Dumnezeu adevărat.

Văzuta-ți până unde duce necredința, văzuta-ți cum, trăgând la îndoială dzeirea lui Isus, ajungem să-l numim înșălător și mincinos, așa că toate cele din lăuntru ale noastre se cutrămură și numai gândindu-ne la așa ceva! Am adus acest argument I. A. ca și mai tare să vă întăriți în credința strămoșească, în credința că Is. este Dumnezeu adevărat, și l-am adus cu atât mai vârtos, că dacă Hr. nu este Dumnezeu, atunci întregă credința noastră creștinească nu plătește o zală. Răsturnați așadară, o necredincioșilor nefericiți, fundamentul credinței noastre, dzeirea Dlui și Răscumpărătorului n. Is. Hr., și tot edificiul se clatină, toată credința noastră este deșartă; atunci înzădar și-au vărsat martirii sângele, înzădar și-au păstrat vergurile verguria, înzădar au abzis călugării și călugărițele de lumea aceasta și de toate averile și plăcerile ei gădilitoare; atunci sugrumați preoții, pe acei infami, cari vestesc oamenilor o credință mai umilitoare decât păgânismul, cari au făcut să fie lumea idololatră, și vestesc și acuma întunerecul. Arătați

că Isus nu este Dumnezeu și atunci toate aceste le puteți face!

E întrebare însă, cum vin oamenii să tăgăduiască acest adevăr, mai învederat decât lumina soarelui. Foarte ușor I. A., căci dacă recunosc ei dzeirea lui Hr., atunci, ca oameni cuminte, trebuie să urmeze toate învățăturile lui, atunci trebuie să abzică de plăcerile lumii și să urmeze calea sgronțuroasă, arătată de Isus. Pe când dacă Hristos nu este Dumnezeu, atunci nu sunt adevărate nici învățăturile lui și prin urmare pot face ce le place. Iată ce ușor se explică împrejurarea că așa-s de număroși inimicii Domnului!

E interesant însă că dacă în viață nu-l mărturisesc pe Is. Hr. de Dumnezeu adevărat, o fac aceasta pe patul morții, ca Iulian Apostatul, care a strigat, văzând că l-a biruit Hr. „Ai învins Galileene!» și ca Voltaire, cel mai mare dușman al lui Hr., care la sfârșitul vieții sale a voit să se mărturisească, dară, nelăsând, prietinii să între la el preotul, și-a dat sufletul plângând cu amar și jăluindu-se că »sunt părăsit de Dumnezeu și de oameni«.

I. A. Dacă cineva dintre noi nu și-a dat seama de acest adevăr fundamental al creștinismului, ori chiar l-a tras la îndoială, să se gândească acuma bine ce a făcut; să-și aducă aminte că prin aceea, că a zis despre Is. că nu este Dumnezeu adevărat ci numai un simplu om, l-a făcut pe Dumnezeu ceriului și al pământului înșălător și mincinos; să ingenuche acuma unul ca acela aici înaintea acestui sfânt altar și bătându-și pieptul să zică și el, cu tâlhariul de pe cruce: »Pomenește-mă Doamne, când vei veni întru împărăția ta!»

Iară ce ne privește pe noi, cari credem în dzeirea sa, să nu pierdem nici când din vedere învățăturile sale, pentrucă, fiind el Dumnezeu adevărat, tot ce a învățat

trebuie să fie drept și adevărat. Să ne recunoaștem păcatele și să ne hotărîm de acuma că ne vom întări în viața creștinească. Lumea căreia i-am servit până acuma nu ne-a putut scăpa de năcazurile și de nefericirile noastre. Noi căutam în lume libertatea, pacea, dulceața vieții, și am găsit turburarea, robia, amărăciunea și nefericirea zilelor noastre. Noi totdeauna am căutat pacea, și am ascultat de sfaturile lumii, care ne-a făgăduit că la aceasta putem ajunge numai prin îndestulirea poftelor noastre, prin avere, și prin desfrâu, și cu cât ne-am îndestulit mai mult poftele noastre, cu atât mai tare ni s'au sporit năcazurile. — Și Is. Hr. ne făgăduiește pacea, dară mijloacele cu cari putem ajunge la această pace sunt cu totul potrivnice celor recomandate de lume, și anume: deslipirea de lume, disprețuirea ei, mortificarea noastră, și abnegațiunea. Știind că el este Dumnezeu adevărat, știm și aceea, că aceste mijloace sunt bune și că dacă le vom urma, vom ajunge la pacea mult așteptată. Să nu ne lăsăm amăgiți de lume! Numai evanghelia ne poate face fericiți; toți câți au voit să urmeze alte căi, nu au aflat decât deșertăciune și năcaz; numai sân-gur Isus Hristos, aducând în lume sabia și despărțirea, a adus pacea între oameni.

Isuse Hristoase! Credem și mărturisim cu toții, că tu ești Dumnezeu adevărat, că tu ești mântuirea noastră, Mesia cel făgăduit. Știm bine că lumea și plăcerile ei nu ne pot ferici, ei numai tu singur Doamne. Vino așadară, și cuprinde-ne inimele, pe cari numai tu le poți îndestuli. Vino, căci precum se exprimă s. Augustin, marele și neîntrecutul geniu: »neliniștită este inima noastră, până nu se odihnește întru tine, Doamne«! Vino și luminează-ne cu învățăturile tale, ca și mai tare să ne întărim în credință! Amin.

Prof. IULIU MAIOR.

Cărți.

Din viețile sfinților.

I.

„Spre Emaus“ de Mihail Sadoveanu și D. D. Patrașcanu.
Editura Cartea Românească București.

Prețul 35 Lei.

Cele câteva legende ale sfinților scrise de numiții mânăitori neîntrecuți ai condeiului, formează o lectură plăcută și'n acelaș timp și instructivă, atât pentru clasa cultă, cât și pentru popor chiar.

Ar aduce un serviciu nespus de mare neamului cine ar îngriji o ediție *critică* a vieții sfinților!

*

Dări de seamă.

Un vechiu cimitir românesc în fostul sat Vărarea din jud. Bistrița-Năsud; după săpăturile arheologice întreprinse de Dr. M. Roska Cluj, 1924 55 pp.

De curând a apărut în editura »Cartea Românească« vol. IV din publicațiile comisiunii monumentelor istorice — secțiunea pentru Transilvania Directorul Muzeului Soc. »Carpații« din Cluj — dl. Dr. M. Roska espune în această broșură rezultatul săpăturilor făcute în toamna anilor 1921 și 1922 în cimitirul părăsit al satului dispărut Vărarea.

Ideia explorării a fost lansată încă în 1920 din partea dl. Iuliu Marțian. Dl. Roska prin săpăturile întreprinse desgroapă locul unde odinioară stătea biserica și cimitirul satului Vărarea, care înainte cu 130 de ani la un ordin al împăratului Iosif al II-lea a fost părăsit pentru a se strămuta pe locul unde se întinde azi comuna Nepos din valea Someșului.

Deși obiectele descoperite nu reprezintă o valoare deosebită — ele totuși ne ilustrează un trecut îndepărtat al foștilor locuitori din Vărarea, trecut care se poate urmării dela timpul strămutării lor până în sec. al XVI-lea

Autorul la început trece în revistă datele cari fac amintire de această comună — despre care tradiția spune că exista deja pe vremea năvălirii Mongolilor (1241). La anul 1763 figurează între primele comune militarizate — împrejurare care a deter-

minat între anii 1779—1789 strămutarea comunei în valea Someșului în apropierea șoselei principale. Cu această ocaziune i-s'a dat numele latin de Nepos — la stăruințele maiorului italian Corsimelli — pentru a încheia foaia latină »Salve Romuli parva nepos!»

Biserica cea veche de lem locuitorii n'au dus-o cu sine, ci au dăruit-o comunei Hordău — unde avea să slujască de preot tatăl poetului Coșbuc; iar ei și-au adus o biserică nouă de lemn din Rodna-veche.

Vărarea a fost o stațiune preistorică, dovadă pietrele neolitice (de lustruit și de lovit) obiectele neolitice de piatră, crăpate și cioburile de vase de lut (mai ales un ciob polychrom de vas hallstadian — din prima perioadă a epocii de fier — 1000—500 î. de Hr.)

Obiectul propriu zis a săpăturilor a fost biserică și cimitirul. Soclul Bisericii a fost zidit din piatră de nisip. Stilul bisericii e cel gotic — ca în genere al tufurilor bisericilor de lemn din județele Bistrița și Solnoc-Dobâca.

În cimitir au fost descoperite 325 morminte. Scheletele însă toate erau putrezite din cauza argilei nisipoase și umede astfel încât nu s'a putut obține nici cel mai neînsemnat material antropologic. — De asemenea au putrezit sicriile de stejar și nu s'au păstrat decât cuie, scoabe, câte un ban de argint s'au de aramă, salbe, cercei, inele. Cele mai numeroase sunt monedele, (vre-o 95 bucăți) dintre cari cea mai veche un dinar de argint, de pe timpul regelui unguresc Vladislav II (1490—1515).

Pietrele funerare nu au o valoare deosebită. Făcute din piatră de nisip poartă gravată câte o cruce greacă sau latină. Iei colo sunt și inscripții (chiar și una slavonă) cu monograma Dlui Hristos sau cu numele celui ce se odihnește în mormânt.

Alte obiecte de mai puțină însemnatate le trecem cu vederea.

Deși s'ar părea că rezultatul săpăturilor n'a răsplătit pe deplin munca și așteptările — neobositului arheolog, care e dl. Dr. Roska totuși e o prețioasă contribuție la cunoașterea trecutului arheologic al unei comune din părțile năsăudene dispărută de mult de pe harta Transilvaniei.

Dr. C. Suciuc.

Sfântul Iosafat.

În nrul 2—3 (Februarie—Martie cor.) al Revistei Teologice dela Sibiiu sub titlul sugestiv: »Unul din sfinții lor», dl. Dr. Gh. Ciuhandu neagă sfântului Iosafat numele și gloria martiriului, sprijinindu-se afirmative pe dovezi istorice. — Or, singurele sale dovezi sunt părerile lui Pichler, pe care-l știe lumea întreagă cu câtă competență și cu câtă obiectivitate tratează chestiunile cari privesc biserica Romei. Este surprinzător acest procedeu, când se vorbește despre splendida figură istorică a mucenicului Iosofat, asupra căreia s'a pronunțat nepărtinitoarea judecată a tuturor celor cari scriu Istorie fără de a fi sectari. O literatură întreagă stă la îndemâna fiecărui om nepreocupat, limpezind și cele mai nebănuite cute din viața neprihănită a sfântului nostru și triumful morții sale de martir. Dacă nu cunoaște dl. Dr. Gh. Ciuhandu, pe care-l credem de bună credință, izvoare imparțiale, îi recomandăm noi următoarele: Alph. Guépin O. S. B., *Un Apôtre de l'Union des Eglises au XVII-e siècle. S. Iosaphat et l'Eglise Gréco-Slave en Pologne et en Russie. 2 vol², Paris—Poitiers 1897—1898*; Karl Estreicher, *Polnische Bibliographie, III Abteil., Band IX, Krakau 1905*; J. Urban S. I., *Sw. Jozafat Kuncéwicz² Cracovia 1923*. — Din cele mai vechi: Nic. Contieri, *Vita di S. Giosafat. Roma 1867*; Iacob Susza, *Cursus vitae et certamen martyrii B. Iosaphat Kuncevicii ediția nouă a lui Martinow, Bruxelles 1865*. Mai mult! Există până astăzi dosarele întregului proces de beatificare și canonizare, cari se pot controla de oricine, precum și actele autentice ale procesului informativ din 1636, din cari răsare frumoasă și impunătoare personalitatea marelui mucenic, precum și minuțiozitatea scrupuloasă cu care s'a procedat în examinarea cauzei sfântului Iosafat.

Cât privește scrișoarea lui Leo Sapieha, citată de Revista Teologică, ea și-a avut răspunsul încă din 22 April 1622 ieșit sdrobot și definitiv din însuș condeiu martirului. Stă și aceasta până în ziua de astăzi. (*Propaganda, Lettere antiche, vol. 336: 334^r — 338^r .*)

Dr. I. C.

Posta administrației.

Mărcuș I. Fărcașa 100 Lei pe 1924. Sima V. Curitău 70 Lei pe a. c. Restăți 30 Lei. Cherebețiu P. Cluj 100 Lei 1924. Of. par. Carasău 30 Lei pe 1924. Restăți 70 Lei. Hotea M. Bârsana 70 Lei. Restăți pe 1923 încă 30 Lei. Vida L. Careii Mari 100 Lei, din cari 70 Lei pe 1923 și 30 Lei pe a. c. Muntean P. Parța 100 Lei. Restăți pe a. c. 80 Lei. Pascu V. Greovăt 100 Lei. Restăți pe a. c. 10 Lei. Simu G. Ibașfalău. Achitat pe 1924. Pop T. Botarcu 100 Lei. Restăți pe a. c. 20 Lei. Bohățiel I. Lăpușel 100 Lei pe a. c. Deac D. Gherla 100 Lei pe a. c. Dredeanu E. Târșolt 70 Lei pe 1922 și 1923. Restăți 30 Lei. Vaida D. Bistrița 50 Lei pe a. c. Restanța din a. trecut e 20 Lei. Gergely V. Ghimeșfăget. Achitat pe a. c. Soran I. Istrău 50 Lei, din cari pe a. c. 15 Lei. Restăți deci 85 Lei pe a. c. Zăgrean M. Giulatelec 50 Lei pe a. c. Of. par. Nevrincea 170 Lei pe 1923 și a. c. Terdic V. Careii mari 100 Lei. Restăți 75 Lei până la finea a. 1923 și 100 Lei pe a. c. Of. par. Crucișor. Achitat pe a. c. Patcașiu V. Hătoan. Având DV. 90 Lei rest. până la finea a. 1923, după primirea celor 50 Lei, restăți încă 40 Lei și abon. pe a. c. Dr. Haag T. Severin 100 Lei pe 1924. Birle V. Bârsăul de sus. Din suma trimisă s'a achitat rest. de pe a. 1923 Lei 20; iar 80 Lei au trecut la ab. a. c. Restăți deci încă 20 Lei pe a. c. Of. par. Abrămuț. Restanța Dv. de pe a. 1922 și 1923 a fost 120 Lei. Deci restăți încă 20 Lei pe a. 1923. Chereșteș I. Sântioana. Restanța DV. din 1919 până la finea a. 1923 fiind Lei 215, restăți încă 15 Lei pe a. trecut și abon. a. c. Dr. Miculaș, Oradea-Mare, 220 Lei. Stupar Augustin, Blaj, 100 Lei pe 1924 Cisar Al. episc. Iași 100 Lei. Dr. Stan Fl. episc. Oradea mare 220 Lei.

A apărut!

A apărut!

Viața și Operele

Episcopului

Dr. Demetriu Rădu

Volumul I

PREDICI.

Prețul: 50 Lei.

Predicile aceste ale Ilustrului defunct vrednicesc întreaga noastră luare aminte. Le recomandăm cu căldură tuturor, dar mai ales preoțimii.

FERICITA TERESA DE PRUNCUL ISUS

Să nu lipsească din casa nici unui creștin. Prin întreprinerea Fericitei Teresa Dumnezeu vindecă multe dureri sufletești și trupești. — Ediția a III-a.

Prețul 2 Lei.